

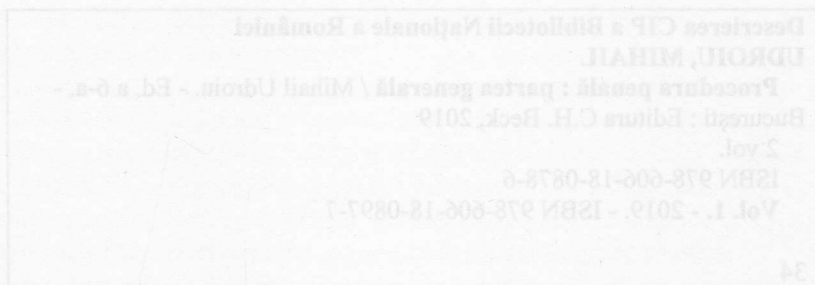
Mihail Udroi

Procedură penală. Partea generală

Ediția 6

- revizuită și adăugită -

Volumul I

Editura C.H. Beck
București 2019

Cuprins

Ghid de utilizare	XV
Abrevieri.....	XVII

Volumul I

Capitolul I. Noțiuni de bază	1
Capitolul II. Principiile fundamentale ale procesului penal	4
Secțiunea 1. Principiul legalității procesului penal.....	4
Secțiunea a 2-a. Principiul separării funcțiilor judiciare.....	7
§1. Funcțiile judiciare.....	7
§2. Efectele separației funcțiilor judiciare.....	14
Secțiunea a 3-a. Prezumția de nevinovăție	17
§1. Prezumția de nevinovăție – garanție procedurală (preponderent de probă).....	18
§2. Prezumția de nevinovăție – drept subiectiv civil.....	22
Secțiunea a 4-a. Principiul aflării adevărului.....	30
Secțiunea a 5-a. <i>Ne bis in idem</i>	33
Secțiunea a 6-a. Principiul oficialității procesului penal	40
Secțiunea a 7-a. Caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal....	43
§1. Garanții procedurale ale dreptului la un proces echitabil	44
§2. Noțiunea de termen rezonabil.....	45
§3. Criterii de apreciere a termenului rezonabil al procedurilor.....	46
Secțiunea a 8-a. Garantarea dreptului la libertate și siguranță.....	48
Secțiunea a 9-a. Garantarea dreptului de apărare	50
Secțiunea a 10-a. Respectarea demnității umane.....	57
Secțiunea a 11-a. Respectarea vieții private	62
Secțiunea a 12-a. Desfășurarea procedurilor penale în limba română. Dreptul la asistență gratuită din partea unui interpret.....	65
Capitolul III. Acțiunea penală și acțiunea civilă în procesul penal	71
Secțiunea 1. Noțiunea de acțiune penală și acțiune civilă. Scopul și obiectul acestora	71
Secțiunea a 2-a. Raportul dintre acțiunea penală și acțiunea civilă exercitate în procesul penal	77
Secțiunea a 3-a. Trăsăturile acțiunii penale și ale acțiunii civile	78
Secțiunea a 4-a. Subiecții acțiunii penale	81
§1. Subiecții activi ai acțiunii penale.....	81
§2. Persoana vătămată	86
§3. Subiecții pasivi ai acțiunii penale	91
Secțiunea a 5-a. Subiecții acțiunii civile.....	108

§1. Subiecții activi ai acțiunii civile	108
§2. Subiecții pasivi ai acțiunii civile.....	129
Secțiunea a 6-a. Punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale	148
§1. Considerații generale.....	148
§2. Punerea în mișcare a acțiunii penale	149
§3. Exercițarea acțiunii penale	158
§4. Cazurile care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale	159
§5. Continuarea procesului penal la cererea suspectului sau inculpatului	191
Secțiunea a 7-a. Exercițarea acțiunii civile.....	194
§1. Dreptul de opțiune al persoanei prejudiciate prin săvârșirea unei infracțiuni.....	194
§2. Condiții pentru exercitarea acțiunii civile în procesul penal	196
§3. Repararea prejudiciului produs prin infracțiune în procesul penal.....	204
§4. Exercițarea acțiunii civile la instanța civilă.....	220
§5. Cazuri speciale de exercitare a acțiunii civile la instanța civilă	228
§6. Soluții cu privire la acțiunea civilă exercitată în procesul penal	230
Capitolul IV. Competența	236
Secțiunea 1. Noțiuni, feluri.....	236
Secțiunea a 2-a. Competența funcțională.....	239
§1. Competența funcțională a organelor de urmărire penală.....	239
§2. Competența funcțională a instanțelor judecătorești.....	240
§3. Competența funcțională a instanțelor militare.....	241
§4. Competența funcțională a judecătorului de drepturi și libertăți.....	241
§5. Competența funcțională a judecătorului de cameră preliminară	242
Secțiunea a 3-a. Competența materială.....	242
§1. Competența materială a organelor de cercetare penală	243
§2. Competența materială a Ministerului Public	243
§3. Competența materială a instanțelor judecătorești.....	247
Secțiunea a 4-a. Competența personală	253
§1. Competența personală a organelor de urmărire penală.....	256
§2. Competența personală a instanțelor judecătorești	260
Secțiunea a 5-a. Competența teritorială.....	264
§1. Competența teritorială a organelor judiciare cu privire la infracțiunile săvârșite pe teritoriul României.....	264
§2. Competența teritorială a organelor judiciare cu privire la infracțiunile săvârșite în străinătate.....	268
§3. Competența teritorială a judecătorului de drepturi și libertăți și a judecătorului de cameră preliminară	269
Secțiunea a 6-a. Prorogarea de competență	270
§1. Cauzele de reunire	270
§2. Chestiunile prealabile.....	276
§3. Schimbarea calificării faptei.....	283
§4. Schimbarea încadrării juridice a faptei.....	284
§5. Disjungerea.....	287

Secțiunea a 7-a. Verificarea competenței de către organele judiciare	288
Secțiunea a 8-a. Excepția de necompetență	289
Secțiunea a 9-a. Declinarea de competență	292
Secțiunea a 10-a. Conflictul de competență	294
§1. Soluționarea conflictului de competență în faza de judecată.....	296
§2. Rezolvarea conflictului de competență în faza de urmărire penală	298
§3. Soluționarea conflictului de competență între judecătorii de drepturi și libertăți, respectiv și cei de cameră preliminară	299
Capitolul V. Incompatibilitatea	300
Secțiunea 1. Incompatibilitatea judecătorului.....	300
§1. Cazuri de incompatibilitate a judecătorului.....	300
§2. Aspecte procedurale	319
Secțiunea a 2-a. Incompatibilitatea procurorului.....	325
§1. Cazuri de incompatibilitate a procurorului	325
§2. Aspecte procedurale	327
Secțiunea a 3-a. Incompatibilitatea organului de cercetare penală.....	330
§1. Cazuri de incompatibilitate a organului de cercetare penală	330
§2. Aspecte procedurale	331
Secțiunea a 4-a. Incompatibilitatea magistratului-asistent sau a grefierului de ședință	331
§1. Cazuri de incompatibilitate a magistratului-asistent sau a grefierului de ședință.....	331
§2. Aspecte procedurale	332
Secțiunea a 5-a. Incompatibilitatea expertului.....	333
§1. Cazuri de incompatibilitate a expertului/specialistului.....	333
§2. Aspecte procedurale	334
Capitolul VI. Strămutarea	336
Secțiunea 1. Noțiuni.....	336
Secțiunea a 2-a. Cazuri	337
Secțiunea a 3-a. Aspecte procedurale	341
§1. Formularea cererii de strămutare.....	341
§2. Procedura de informare	342
§3. Soluționarea cererii de strămutare	342
§4. Efecte subsecvente admiterii cererii de strămutare	347
§5. Strămutarea în procedura de cameră preliminară.....	347
Secțiunea a 4-a. Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei	349
Secțiunea a 5-a. Trimiterea cauzei la un alt parchet	351
Capitolul VII. Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii.....	353
Secțiunea 1. Noțiuni	353
Secțiunea a 2-a. Obiectul probei.....	357
§1. Faptele sau împrejurările care trebuie dovedite.....	359
§2. Faptele sau împrejurările care pot fi dovedite	360
§3. Faptele sau împrejurările care nu trebuie dovedite.....	362
§4. Faptele sau împrejurările care nu pot fi dovedite	363

Secțiunea a 3-a. Clasificarea probelor	364
Secțiunea a 4-a. Administrarea probelor	367
§1. Noțiuni.....	367
§2. Sarcina probei (<i>onus probandi</i>).....	372
§3. Procedura de administrare a probelor.....	382
§4. Consultarea dosarului.....	384
§5. Principiile legalității și loialității administrării probelor	390
Secțiunea a 5-a. Aprecierea probelor.....	410
§1. Noțiune. Principiul liberei aprecieri a probelor	410
§2. Standardul probei dincolo de orice îndoială rezonabilă	418
§3. Valoarea probantă condiționată a declarațiilor martorilor anonimi.....	420
§4. Testul exclusiv sau determinant în materia declarațiilor	425
Secțiunea a 6-a. Declarația suspectului sau a inculpatului	431
§1. Noțiune	431
§2. Dreptul de a păstra tăcerea și privilegiul împotriva autoincriminării, garanții fundamentale ale suspectului sau inculpatului.....	432
§3. Procedura obținerii declarațiilor suspectului sau inculpatului și valoarea probantă a acestora	440
Secțiunea a 7-a. Declarația persoanei vătămate.....	455
§1. Noțiune	455
§2. Procedura obținerii declarațiilor persoanei vătămate și valoarea probantă a acestora.....	455
§3. Standarde europene în materia audierii victimelor infracțiunilor	463
Secțiunea a 8-a. Declarația părții civile și părții responsabile civilmente	469
§1. Noțiune	469
§2. Procedura obținerii declarațiilor părții civile și părții responsabile civilmente și valoarea probantă a acestora.....	470
Secțiunea a 9-a. Protecția persoanei vătămate și a părții civile	473
Secțiunea a 10-a. Declarația martorului.....	476
§1. Noțiune.....	476
§2. Procedura obținerii declarațiilor martorului și valoarea probantă a acestora	479
§3. Protecția martorilor.....	496
Secțiunea a 11-a. Confruntarea.....	507
Secțiunea a 12-a. Înscrierile.....	508
Secțiunea a 13-a. Mijloacele materiale de probă	511
Secțiunea a 14-a. Identificarea persoanelor și a obiectelor.....	512
§1. Identificarea persoanelor	512
§2. Identificarea obiectelor.....	513
§3. Pluralitatea de identificări	514
§4. Alte identificări.....	514
Secțiunea a 15-a. Ridicarea de obiecte și înscrieri.....	514
Secțiunea a 16-a. Percheziția.....	521
§1. Percheziția corporală	522
§2. Percheziția unui vehicul	527

§3. Percheziția domiciliară	529
§4. Percheziția informatică	546
Secțiunea a 17-a. Metode speciale de supraveghere sau cercetare	556
§1. Supravegherea tehnică	558
§2. Reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale	595
§3. Utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor	602
§4. Participarea autorizată la anumite activități	612
§5. Livrarea supravegheată	615
§6. Obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului	618
§7. Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare	623
§8. Obținerea de date privind situația financiară a unei persoane	636
§9. Conservarea datelor informatice	641
§10. Fotografierea și amprentarea suspectului, inculpatului sau a altor persoane	648
§11. Fotografiile	651
§12. Cercetarea la fața locului	651
§13. Reconstituirea	653
§14. Constatarea de specialitate	655
§15. Expertiza	664
§16. Expertiza toxicologică	682
§17. Examinarea fizică	685
§18. Expertiza genetică judiciară	694
§19. Autopsia medico-legală	700
§20. Examinarea medico-legală a persoanei	704
§21. Martorii asistenți	705
§22. Comisia rogatorie	706
§23. Delegarea	708

Volumul II

Capitolul VIII. Măsurile preventive și alte măsuri procesuale penale.....	711
Secțiunea 1. Noțiuni	711
Secțiunea a 2-a. Reținerea	713
§1. Luarea măsurii reținerii	714
§2. Plângerea împotriva ordonanței organului de cercetare penală sau a procurorului prin care se dispune măsura reținerii	725
§3. Revocarea măsurii reținerii	726
§4. Înlocuirea măsurii reținerii cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune	726
§5. Încetarea de drept a măsurii reținerii	727
Secțiunea a 3-a. Arestarea preventivă	727
§1. Luarea măsurii arestării preventive	727
§2. Prelungirea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale	781
§3. Verificarea legalității și temeiniciei măsurii arestării preventive în camera preliminară	795

§4. Verificarea legalității și temeiniciei măsurii arestării preventive în cursul judecării.....	804
§5. Termenul rezonabil al arestării preventive	817
§6. Revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive	822
§7. Încetarea de drept a măsurii arestării preventive	830
Secțiunea a 4-a. Arestul la domiciliu	836
§1. Luarea măsurii arestului la domiciliu	837
§2. Prolungirea măsurii arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale.....	868
§3. Verificarea legalității și temeiniciei arestului la domiciliu în camera preliminară.....	874
§4. Verificarea legalității și temeiniciei arestului la domiciliu în cursul judecării.....	880
§5. Revocarea sau înlocuirea măsurii arestului la domiciliu	884
§6. Încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu.....	890
Secțiunea a 5-a. Controlul judiciar	895
§1. Noțiune	895
§2. Luarea măsurii controlului judiciar	895
§3. Prolungirea controlului judiciar în cursul urmăririi penale.....	917
§4. Verificarea legalității și temeiniciei controlului judiciar în camera preliminară	919
§5. Verificarea legalității și temeiniciei controlului judiciar în cursul judecării.....	924
§6. Modificarea obligațiilor impuse inițial	926
§7. Încuviințarea depășirii temporare a limitei teritoriale fixate de organul judiciar	928
§8. Revocarea măsurii controlului judiciar. Înlocuirea măsurii controlului judiciar cu o altă măsură preventivă.....	929
§9. Încetarea de drept a măsurii controlului judiciar	938
Secțiunea a 6-a. Controlul judiciar pe cauțiune	940
§1. Noțiune	940
§2. Luarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune	941
§3. Prolungirea controlului judiciar pe cauțiune în cursul urmăririi penale	964
§4. Verificarea legalității și temeiniciei controlului judiciar pe cauțiune în camera preliminară	967
§5. Verificarea legalității și temeiniciei controlului judiciar pe cauțiune în cursul judecării	971
§6. Modificarea obligațiilor impuse inițial	973
§7. Încuviințarea depășirii limitei teritoriale fixate de organul judiciar	975
§8. Revocarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune. Înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauțiune cu o altă măsură preventivă.....	976
§9. Încetarea de drept a măsurii controlului judiciar pe cauțiune	978
Secțiunea a 7-a. Măsurii preventive aplicabile persoanelor juridice	981
§1. Noțiune. Categori de măsuri preventive aplicabile persoanei juridice	981
§2. Condiții.....	982
§3. Aspecte procedurale	985

Secțiunea a 8-a. Măsurile de ocrotire	988
Secțiunea a 9-a. Internarea medicală provizorie.....	989
§1. Noțiune.....	989
§2. Luarea măsurii internării medicale provizorii în cursul urmăririi penale sau al fazei de cameră preliminară	992
§3. Confirmarea măsurii internării medicale provizorii luate în cursul urmăririi penale în cazul dispunerii unei soluții de netrimite în judecată	995
§4. Luarea măsurii internării medicale după dispunerea unei soluții de netrimite în judecată.....	999
§5. Luarea măsurii internării medicale provizorii în cursul judecății.....	1002
§6. Punerea în executare a măsurii internării medicale provizorii	1003
§7. Ridicarea măsurii internării medicale provizorii	1003
Secțiunea a 10-a. Obligarea provizorie la tratament medical	1005
§1. Noțiune	1005
§2. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical în cursul urmăririi penale sau al fazei de cameră preliminară	1006
§3. Confirmarea măsurii obligării provizorii la tratament medical luate în cursul urmăririi penale în cazul dispunerii unei soluții de netrimite în judecată.....	1007
§4. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical după dispunerea unei soluții de netrimite în judecată.....	1010
§5. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical în cursul judecății	1013
§6. Punerea în executare a măsurii obligării provizorii la tratament medical	1014
§7. Ridicarea măsurii obligării provizorii la tratament medical	1015
Secțiunea a 11-a. Internarea nevoluntară în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice.....	1017
§1. Noțiune	1017
§2. Condiții.....	1017
§3. Durata	1020
§4. Aspecte procedurale	1020
Secțiunea a 12-a. Măsurile asigurătorii	1025
§1. Particularitățile procedurale ale luării măsurilor asigurătorii	1025
§2. Modalitatea de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii.....	1055
§3. Contestarea măsurilor asigurătorii.....	1058
§4. Măsurile procesuale în legătură cu măsurile asigurătorii	1063
Secțiunea a 13-a. Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile sechestrare.....	1070
§1. Condiții necesare pentru a se dispune valorificarea	1070
§2. Dispunerea valorificării bunurilor mobile în cursul urmăririi penale	1071
§3. Dispunerea valorificării a bunurilor mobile în cursul judecății.....	1072
§4. Procedura de valorificare a bunurilor mobile sechestrare.....	1073
§5. Contestarea modului de valorificare a bunurilor mobile sechestrare.....	1074
Secțiunea a 14-a. Restituirea lucrurilor	1074
Secțiunea a 15-a. Restabilirea situației anterioare	1076

Capitolul IX. Modalități de exercitare a dreptului la apărare.

Asistența juridică. Reprezentarea	1077
Secțiunea 1. Asistența juridică.....	1077
§1. Asistența juridică a suspectului sau inculpatului	1084
§2. Asistența juridică a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente	1098
§3. Apărarea prin propria persoană	1100
§4. Exercițarea dreptului la apărare.....	1102
Secțiunea a 2-a. Reprezentarea	1109
Secțiunea a 3-a. Substituitul procesual	1112

Capitolul X. Actele procesuale și procedurale comune

Secțiunea 1. Actul procesual	1114
Secțiunea a 2-a. Actul procedural	1115
Secțiunea a 3-a. Citarea	1116
§1. Noțiune. Conținut	1116
§2. Locul de citare	1119
§3. Înmânarea citației	1122
Secțiunea a 4-a. Comunicarea actelor procedurale	1127
Secțiunea a 5-a. Înștiințarea	1128
Secțiunea a 6-a. Mandatul de aducere	1128
Secțiunea a 7-a. Termenele	1138
§1. Categori	1139
§2. Act considerat ca fiind făcut în termen	1145
§3. Luarea în cunoștință a termenului de judecată	1146
Secțiunea a 8-a. Sancțiunile procesual penale	1146
§1. Inadmisibilitatea	1147
§2. Decăderea	1148
§3. Nulitatea	1150
§4. Excluderea probelor și mijloacelor de probă nelegal sau neloial administrate	1173
§5. Neregularitatea rechizitoriului	1191
§6. Inexistența	1193
Secțiunea a 9-a. Amenda judiciară	1195
Secțiunea a 10-a. Cheltuielile judiciare	1197
§1. Cheltuielile judiciare avansate de stat (cheltuielile de procedură)	1199
§2. Cheltuielile judiciare avansate de persoana vătămată sau de partea civilă (cheltuielile de judecată)	1204
§3. Cheltuielile judiciare avansate de inculpat sau de partea responsabilă civilmente	1206
Secțiunea a 11-a. Modificarea și îndreptarea actelor procedurale	1206
Grile	1211
Verificare	1227
Răspunsuri grile	1229
Bibliografie generală	1231
Index	1239

Capitolul I Noțiuni de bază

 În debutul lucrării este prezentată arhitectura procesului penal, precum și scopul urmărit prin desfășurarea acestuia. Sunt astfel exemplificate fazele, etapele și stadiile procesuale, precum și organele judiciare care vor fi întâlnite pe parcursul procedurilor.

- *procesul penal* este activitatea desfășurată de organele judiciare, cu participarea părților, precum și a altor persoane (martori, experți, interpreți etc.), în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel încât orice persoană care a comis o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală¹;

- nu există echivalență între noțiunea de proces penal și cea de procedură penală; procedura penală este o noțiune mai largă decât procesul penal, incluzând și orice alte proceduri penale; deopotrivă, noțiunea de proces penal este diferită de cea de *cauză penală*², aceasta din urmă vizând obiectul procesului penal (fapta și încadrarea juridică a acesteia, precum și persoana acuzată);

¹ În acest sens, în doctrină [*Gh. Mateuț*, Procedură penală. Partea Generală, Ed. Universul Juridic, 2019 (în curs de publicare), p. 25] s-a apreciat că procesul penal este „o activitate judiciară complexă desfășurată de organele judiciare penale în conformitate cu legea, cu participarea activă a părților și a celorlalți subiecți procesuali implicați, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel încât orice persoană care a comis o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală”. Astfel, s-a arătat că procesul penal prezintă următoarele caracteristici: a) este activitatea desfășurată de organele judiciare; b) este o activitate desfășurată în conformitate cu legea; c) la desfășurarea procesului penal participă, în afara organelor judiciare, și alți participanți, respectiv alți subiecți procesuali; d) activitatea participanților la procesul penal are ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni; e) alături de constatarea la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, procesul penal mai are și un alt scop, și anume ca nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii.

² În acest sens, în literatura juridică (*Gh. Mateuț*, op. cit., p. 28) s-a arătat că „procesul penal se pornește atunci când există probe sau indicii temeinice că s-a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală. Fapta comisă sau presupusă ca fiind comisă formează *obiectul material* al procesului penal, iar raportul de drept penal născut din comiterea acestei fapte reprezintă *obiectul juridic* al procesului penal. Obiectul procesului penal, atât cel material, cât și cel juridic, se mai numește și *cauză penală*, *litigiu penal* sau *pricină penală* și are menirea să declanșeze procesul penal”.

Respect pentru mine - potrivit NCPP, procesul penal **are, de regulă¹, patru faze procesuale**: urmărirea penală, camera preliminară², judecata și punerea în executare a hotărârilor judecătorești;

- fiecare fază procesuală are una sau mai multe subdiviziuni denumite *etape procesuale*;

- **faza urmăririi penale are trei etape procesuale**: 1. *investigarea faptei* (odată cu începerea urmăririi penale până la continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect/punerea în mișcare a acțiunii penale), 2. *investigarea persoanei* (după continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect/punerea în mișcare a acțiunii penale/extinderea urmăririi penale și a acțiunii penale) și 3. *rezolvarea cauzei de către procuror*;

! - **faza camerei preliminare are două etape procesuale**: judecata în camera preliminară în primă instanță, precum și soluționarea contestației formulate împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară³;

! - **faza judecății are două etape procesuale⁴**: judecata în primă instanță și judecata în apel (singura cale ordinară de atac integral devolutivă cu privire la obiectul acțiunii penale/civile);

- **faza executării are două etape procesuale**: punerea în executare a hotărârii penale și, dacă este cazul, modificări ce ar putea interveni în cursul executării, precum și soluționarea contestației (cale ordinară de atac ce poate fi exercitată împotriva hotărârilor pronunțate în legătură cu executarea);

- **scopul procesului penal** reprezintă finalitatea urmărită prin desfășurarea procesului penal; scopul procesului penal nu mai este reglementat în art. 1 NCPP, ci în art. 8 NCPP care prevede că procesul penal trebuie să se desfășoare cu respectarea

¹ În cazul în care instanța este sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției sau prin încheierea judecătorului de cameră preliminară, prin care se dispune începerea judecății, procesul penal nu va mai avea și faza camerei preliminare. Odată cu intrarea în vigoare a Legii de modificare a NCPP, această analiză se va muta în faza de judecată, când aceste modalități de sesizare vor atrage lipsa etapei verificărilor prealabile.

² Prin Legea de modificare a NCPP a fost eliminată funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată și, consecutiv, înlăturate competențele judecătorului de cameră preliminară care exercita această funcție și abrogate dispozițiile referitoare la faza de cameră preliminară. Astfel, după intrarea în vigoare a Legii de modificare a NCPP, procesul penal va avea **trei faze procesuale**: urmărirea penală, judecata și punerea în executare a hotărârilor judecătorești.

³ Această fază procesuală a fost eliminată prin Legea de modificare a NCPP.

⁴ Prin Legea de modificare a NCPP, deși s-a renunțat la faza procesuală a camerei preliminare, întreg mecanismul de verificare a legalității și loialității urmăririi penale a fost preluat în reglementarea noii etape procesuale a judecății în primă instanță [art. 370¹ NCPP - art. 370⁵ NCPP]. Astfel, faza de judecată va avea **trei etape procesuale**: verificările prealabile la judecata în primă instanță, judecata în primă instanță și judecata în apel.

tuturor garanțiilor procesuale ale dreptului la un proces echitabil, astfel încât să fie constatate la timp și în mod complet faptele care constituie infracțiuni, nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil;

- componentele scopului procesului penal sunt:

(i) constatarea la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni;

- se dă astfel efect atât principiului operativității, cât și respectării dreptului la un proces echitabil într-un termen rezonabil;

(ii) respectarea principiului aflării adevărului cu asigurarea garanțiilor procesuale privind dreptul la apărare și egalitatea armelor.

Capitolul II

Principiile fundamentale ale procesului penal

Principiile fundamentale ale procesului penal reprezintă regulile generale aplicabile în tot cursul procesului penal, în vederea asigurării fiabilității procesului și atingerii scopului acestuia. Principiile fundamentale reprezintă structura procesului penal, pe care și în funcție de care sunt construite celelalte reguli procedurale.

În acest capitol vor fi analizate principiile fundamentale prevăzute explicit de NCPP: legalitatea procesului penal, separarea funcțiilor judiciare, prezumția de nevinovăție, aflarea adevărului, *ne bis in idem*, obligativitatea punerii în mișcare și exercitării acțiunii penale, caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal, dreptul la libertate și siguranță, dreptul la apărare, respectarea demnității umane și a vieții private, limba oficială și dreptul la interpret.

NCPP stipulează următoarele categorii de principii fundamentale:

- a) *principii care garantează preeminența dreptului* (legalitatea procesului penal, separarea funcțiilor judiciare, aflarea adevărului, *ne bis in idem*);
- b) *principii referitoare la protecția persoanelor implicate în procedurile penale* (respectarea demnității umane și a vieții private, limba oficială și dreptul la interpret, prezumția de nevinovăție, dreptul la libertate și siguranță);
- c) *principii referitoare la calitatea procesului penal și la regimul acțiunii penale* (caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal, dreptul la apărare, obligativitatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale).

- principiile procesului penal se află într-o legătură indisolubilă unele cu altele. Principiul legalității constituie un principiu cadru din care decurg celelalte. Aflarea adevărului se regăsește, de asemenea, în legătură cu toatele celelalte principii.

Secțiunea 1. Principiul legalității procesului penal

- legalitatea procesului penal este principiul fundamental potrivit căruia desfășurarea întregului proces penal (atât în cursul urmăririi, cât și al camerei preliminare¹ sau al judecății, ori al fazei de executare¹), precum și a altor proceduri penale

¹ Prin Legea de modificare a NCPP a fost abrogată faza de cameră preliminară, fiind înlăturată funcția judiciară a judecătorului de cameră preliminară. Verificarea de legalitate și

[procedura de reabilitare judecătorească (art. 527-537 NCPP), procedura de reparare a pagubei pricinuite de condamnarea sau arestarea pe nedrept (art. 538-542 NCPP) sau procedura referitoare la înlocuirea ori reconstituirea unor înscrisuri (art. 543-547 NCPP)], are loc potrivit dispozițiilor prevăzute de lege; pe de o parte, trebuie să existe o lege previzibilă și accesibilă², conformă standardelor constituționale și de protecție a drepturilor omului, care să prevadă regulile procedurale, iar, pe de altă parte, este necesar ca actele și probele în procesul penal să fie efectuate potrivit legii;

- reprezintă o consacrare a principiului *nullum iudicium sine lege, precum și a principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică în scopul asigurării unei garanții efective pentru a preveni arbitrarul în materie de urmărire penală, condamnare sau aplicare a pedepsei*³;

- în activitatea legislativă, principiul legalității impune legiuitorului, pe de o parte, obligația de a prevedea regulile procedurale într-o lege organică sau ordonanță de urgență a Guvernului (*lex scripta*), precum și de a redacta textul în mod clar și previzibil, pentru ca orice persoană să își dea seama care activități procesuale realizate de organele judiciare intră sub influența legii (*lex certa*)⁴;

loialitate a urmăririi penale se va face de instanța de judecată competentă potrivit legii, în cazul noii etape procesuale a verificărilor prealabile la judecata în primă instanță [art. 370¹ NCPP - art. 370⁵ NCPP].

¹ Principiul legalității fazei de executare este stipulat și de art. 1 din Legea nr. 254/2013, respectiv de art. 4 din Legea nr. 253/2013.

² Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că *legea* trebuie să fie, în primul rând, accesibilă în mod adecvat. Accesibilitatea legii are în vedere posibilitatea persoanei de a cunoaște conținutul dispozițiilor legale (de pildă, cetățeanul să dispună de informații suficiente, în circumstanțele cauzei, cu privire la existența și conținutul normelor juridice aplicabile într-un caz determinat). În al doilea rând, legea trebuie să fie previzibilă, adică să fie redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita (CtEDO, hotărârea din 22 noiembrie 1995, în cauza *S.W. c. Marii Britanii*, parag. 34-36). Întinderea noțiunii de previzibilitate depinde în mare măsură de conținutul prevederii legale despre care este vorba, de domeniul de aplicare al acesteia, precum și de numărul și calitatea destinatarilor (CtEDO, hotărârea din 28 martie 1990, în cauza *Groppera Radio AG ș.a. c. Elveției*, parag. 68). Toate hotărârile Curții Europene la care facem referire în această lucrare sunt disponibile online (www.echr.coe.int).

³ A se vedea CtEDO, hotărârea din 22 noiembrie 1995, în cauza *S.W. c. Marii Britanii*, parag. 34.

⁴ În acest sens, preluând jurisprudența Curții Europene, Curtea Constituțională, în DCC nr. 51/2016 (M.Of. nr. 190 din 14 martie 2016) „pune, în mod esențial, accentul pe respectarea exigențelor de calitate a legislației interne, legislație care, pentru a fi compatibilă cu principiul preeminenței dreptului, trebuie să îndeplinească cerințele de accesibilitate (normele care guvernează materia interceptării comunicațiilor trebuie reglementate la nivel de lege), claritate (normele trebuie să aibă o redactare fluentă și inteligibilă, fără dificultăți sintactice și pasaje obscure sau echivoce, într-un limbaj și stil juridic specific normativ, concis, sobru, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale și de ortografie), precizie și previzibilitate (*lex certa*, norma trebuie să fie redactată clar și precis, astfel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita și să fie capabilă să prevadă, într-o măsură rezonabilă, consecințele care pot apărea dintr-un act determinat)”.

- în realizarea actului de justiție penală, *legalitatea procesuală* se completează cu *legalitatea incriminării*, potrivit căreia infracțiunile trebuie prevăzute în mod clar, precis și previzibil de lege (*nullum crimen sine lege*), și cu *legalitatea pedepsei*, potrivit căreia pedepsele și măsurile ce pot fi luate împotriva persoanelor care săvârșesc infracțiuni trebuie să fie prevăzute în mod clar, precis și previzibil de lege (*nulla poena sine lege*); în acest scop sunt stipulate mijloacele procesuale care pot fi folosite pentru a asigura eficiența principiului legalității incriminării și a pedepsei (de exemplu, formularea căii de atac a apelului, ori a căii extraordinare de atac a recursului în casație);

- ca efect al principiului legalității, în procesul penal, sub aspect procedural, este aplicabil numai *principiul imediatei aplicări a legii de procedură*, ce presupune că aceasta se aplică tuturor actelor efectuate și măsurilor dispuse în activitatea procesuală, în perioada de timp în care este în vigoare, indiferent de data săvârșirii infracțiunii pentru care se formulează acuzația penală și de data începerii procesului penal (înainte sau după intrarea legii de procedură în vigoare). Așadar, în materia legilor de procedură este aplicabil principiul *tempus regit actum* [art. 13 alin. (1) NCPP, respectiv art. 3 din Legea nr. 255/2013], neavând aplicabilitate principiul *mitior lex* (al retroactivității legii penale mai favorabile, care este incident numai în ceea ce privește legea penală substanțială)¹;

- în cadrul procedurilor penale, *autoritățile judiciare* trebuie să își desfășoare activitățile cu respectarea regulilor procedurale prevăzute de Constituție, de Codul de procedură penală sau de alte legi speciale ce cuprind dispoziții procedurale penale; este asigurată astfel protecția persoanelor împotriva ingerințelor autorităților judiciare în drepturile și libertățile garantate de lege, dar și exigența dreptului la un proces echitabil;

- în vederea asigurării caracterului echitabil al procesului penal trebuie respectate drepturile și garanțiile procedurale prevăzute în favoarea părților sau a altor participanți la proceduri, de reglementările Uniunii Europene în materie procesual penală, precum și de pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte;

- legea procesuală prevede o serie de *garanții* în vederea asigurării efectivității principiului legalității:

- (i) aplicarea sancțiunii nulității actelor procesuale sau procedurale nelegale;
- (ii) aplicarea sancțiunii excluderii probelor nelegal sau neloial administrate;
- (iii) aplicarea sancțiunii amenzii judiciare;

(iv) controlul legalității actelor procesuale: de către procuror cu privire la activitatea organelor de cercetare penală; de procurorul ierarhic superior celui care a efectuat sau supravegheat urmărirea penală; de judecătorul de cameră preliminară cu privire la legalitatea sesizării, a efectuării actelor de urmărire penală și a administrării

¹ Potrivit art. 13 alin. (1) teza a II-a NCPP, pot exista *exceptii de strictă interpretare* de la principiul activității legii procesuale, principiul retroactivității legii procesual penale noi, ori al ultra-activității legii procesuale vechi, putând fi aplicat *numai* în cazul legilor de procedură ce conțin dispoziții tranzitorii cu privire la aplicarea normelor de procedură [a se vedea art. 5 alin. (1) NCP].